

Het correctievoorschrift bestaat uit:

- 1** Regels voor de beoordeling
- 2** Algemene regels
- 3** Vakspecifieke regels
- 4** Beoordelingsmodel
- 5** Aanleveren scores
- 6** Bronvermeldingen

1 Regels voor de beoordeling

Het werk van de kandidaten wordt beoordeeld met inachtneming van de artikelen 3.21, 3.24 en 3.25 van het Uitvoeringsbesluit WVO 2020.

Voorts heeft het College voor Toetsen en Examens op grond van artikel 2 lid 2d van de Wet College voor toetsen en examens de Regeling beoordelingsnormen en bijbehorende scores centraal examen vastgesteld.

Voor de beoordeling zijn de volgende aspecten van de artikelen 3.21 tot en met 3.25 van het Uitvoeringsbesluit WVO 2020 van belang:

- 1** De directeur doet het gemaakte werk met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen en het proces-verbaal van het examen toekomen aan de examinerator. Deze kijkt het werk na en zendt het met zijn beoordeling aan de directeur. De examinerator past de beoordelingsnormen en de regels voor het toekennen van scorepunten toe die zijn gegeven door het College voor Toetsen en Examens.
- 2** De directeur doet de van de examinerator ontvangen stukken met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen, het proces-verbaal en de regels voor het bepalen van de score onverwijld aan de directeur van de school van de gecommiteerde toekomen. Deze stelt het ter hand aan de gecommiteerde.
- 3** De gecommiteerde beoordeelt het werk zo spoedig mogelijk en past de beoordelingsnormen en de regels voor het bepalen van de score toe die zijn gegeven door het College voor Toetsen en Examens.
De gecommiteerde voegt bij het gecorrigeerde werk een verklaring betreffende de verrichte correctie. Deze verklaring wordt mede ondertekend door het bevoegd gezag van de gecommiteerde.
- 4** De examinerator en de gecommiteerde stellen in onderling overleg het behaalde aantal scorepunten voor het centraal examen vast.
- 5** Indien de examinerator en de gecommiteerde daarbij niet tot overeenstemming komen, wordt het geschil voorgelegd aan het bevoegd gezag van de gecommiteerde. Dit bevoegd gezag kan hierover in overleg treden met het bevoegd gezag van de examinerator. Indien het geschil niet kan worden beslecht, wordt hiervan melding gemaakt aan de inspectie. De inspectie kan een derde onafhankelijke corrector aanwijzen. De beoordeling van deze derde corrector komt in de plaats van de eerdere beoordelingen.

Voor de beoordeling van het examenwerk zijn de volgende bepalingen uit de regeling van het College voor Toetsen en Examens van toepassing:

- 1** De examinerator vermeldt op een lijst de namen en/of nummers van de kandidaten, het aan iedere kandidaat voor iedere vraag toegekende aantal scorepunten en het totaal aantal scorepunten van iedere kandidaat.
- 2** Voor het antwoord op een vraag worden door de examinerator en door de gecommiteerde scorepunten toegekend, in overeenstemming met correctievoorschrift. Scorepunten zijn de getallen 0, 1, 2, ..., n, waarbij n het maximaal te behalen aantal scorepunten voor een vraag is. Andere scorepunten die geen gehele getallen zijn, of een score minder dan 0 zijn niet geoorloofd.
- 3** Scorepunten worden toegekend met inachtneming van de volgende regels:
 - 3.1** indien een vraag volledig juist is beantwoord, wordt het maximaal te behalen aantal scorepunten toegekend;
 - 3.2** indien een vraag gedeeltelijk juist is beantwoord, wordt een deel van de te behalen scorepunten toegekend in overeenstemming met het beoordelingsmodel;
 - 3.3** indien een antwoord op een open vraag niet in het beoordelingsmodel voorkomt en dit antwoord op grond van aantoonbare, vakinhoudelijke argumenten als juist of gedeeltelijk juist aangemerkt kan worden, moeten scorepunten worden toegekend naar analogie of in de geest van het beoordelingsmodel;
 - 3.4** indien slechts één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, wordt uitsluitend het eerstgegeven antwoord beoordeeld;
 - 3.5** indien meer dan één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, worden uitsluitend de eerstgegeven antwoorden beoordeeld, tot maximaal het gevraagde aantal;
 - 3.6** indien in een antwoord een gevraagde verklaring of uitleg of afleiding of berekening ontbreekt dan wel foutief is, worden 0 scorepunten toegekend tenzij in het beoordelingsmodel anders is aangegeven;
 - 3.7** indien in het beoordelingsmodel verschillende mogelijkheden zijn opgenomen, gescheiden door het teken /, gelden deze mogelijkheden als verschillende formuleringen van hetzelfde antwoord of onderdeel van dat antwoord;
 - 3.8** indien in het beoordelingsmodel een gedeelte van het antwoord tussen haakjes staat, hoeft dit gedeelte niet in het antwoord van de kandidaat voor te komen;
 - 3.9** indien een kandidaat op grond van een algemeen geldende woordbetekenis, zoals bijvoorbeeld vermeld in een woordenboek, een antwoord geeft dat vakinhoudelijk onjuist is, worden aan dat antwoord geen scorepunten toegekend, of tenminste niet de scorepunten die met de vakinhoudelijke onjuistheid gemoeid zijn.

- 4 Het juiste antwoord op een meerkeuzevraag is de hoofdletter die behoort bij de juiste keuzemogelijkheid. Als het antwoord op een andere manier is gegeven, maar onomstotelijk vaststaat dat het juist is, dan moet dit antwoord ook goedgerekend worden. Voor het juiste antwoord op een meerkeuzevraag wordt het in het beoordelingsmodel vermelde aantal scorepunten toegekend. Voor elk ander antwoord worden geen scorepunten toegekend. Indien meer dan één antwoord gegeven is, worden eveneens geen scorepunten toegekend.
- 5 Een fout mag in de uitwerking van een vraag maar één keer worden aangerekend, tenzij daardoor de vraag aanzienlijk vereenvoudigd wordt en/of tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.
- 6 Een zelfde fout in de beantwoording van verschillende vragen moet steeds opnieuw worden aangerekend, tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.
- 7 Indien de examinerator of de gecommitteerde meent dat in een examen of in het beoordelingsmodel bij dat examen een fout of onvolkomenheid zit, beoordeelt hij het werk van de kandidaten alsof examen en beoordelingsmodel juist zijn. Hij kan de fout of onvolkomenheid mededelen aan het College voor Toetsen en Examens. Het is niet toegestaan zelfstandig af te wijken van het beoordelingsmodel. Met een eventuele fout wordt bij de definitieve normering van het examen rekening gehouden.
- 8 Scorepunten worden toegekend op grond van het door de kandidaat gegeven antwoord op iedere vraag. Er worden geen scorepunten vooraf gegeven.
- 9 Het cijfer voor het centraal examen wordt als volgt verkregen.
Eerste en tweede corrector stellen de score voor iedere kandidaat vast. Deze score wordt meegedeeld aan de directeur.
De directeur stelt het cijfer voor het centraal examen vast op basis van de regels voor omzetting van score naar cijfer.

Toelichting status correctievoorschrift

Het College voor Toetsen en Examens heeft de correctievoorschriften bij regeling vastgesteld. Het correctievoorschrift is een zogeheten algemeen verbindend voorschrift en valt onder wet- en regelgeving die van overheidswege wordt verstrekt. De corrector mag dus niet afwijken van het correctievoorschrift.

Verkeer tussen examinerator en gecommitteerde (eerste en tweede corrector)

Het aangeven van de onvolkomenheden op het werk en/of het noteren van de behaalde scores bij de vraag is toegestaan, maar niet verplicht. Evenmin is er een standaardformulier voorgeschreven voor de vermelding van de scores van de kandidaten. Het vermelden van het schoolexamencijfer is toegestaan, maar niet verplicht. Binnen de ruimte die de regelgeving biedt, kunnen scholen afzonderlijk of in gezamenlijk overleg keuzes maken.

Toelichting aanvullingen op het correctievoorschrift

Er zijn twee redenen voor een aanvulling op het correctievoorschrift: verduidelijking en een fout.

Verduidelijking:

Het correctievoorschrift is vóór de afname opgesteld. Na de afname blijkt pas welke antwoorden kandidaten geven. Vragen en reacties die via het Examenloket bij de examenlijn binnenkomen, kunnen duidelijk maken dat het correctievoorschrift niet voldoende recht doet aan door kandidaten gegeven antwoorden. Een aanvulling op het correctievoorschrift kan dan alsnog duidelijkheid bieden.

Een fout:

Als het College voor Toetsen en Examens vaststelt dat een centraal examen een fout bevat, kan het besluiten tot een aanvulling op het correctievoorschrift.

Een aanvulling op het correctievoorschrift wordt door middel van een mailing vanuit examenblad.nl bekendgemaakt. Een aanvulling op het correctievoorschrift wordt zo spoedig mogelijk verstuurd aan de examensecretarissen. Soms komt een onvolkomenheid pas geruime tijd na de afname aan het licht. In die gevallen vermeldt de aanvulling:

- Als het werk al naar de tweede corrector is gezonden, past de tweede corrector deze aanvulling op het correctievoorschrift toe.
en/of
- Als de aanvulling niet is verwerkt in de naar Cito gezonden Wolf-scores, voert Cito dezelfde wijziging door die de correctoren op de verzamelstaat doorvoeren.

Dit laatste gebeurt alleen als de aanvulling luidt dat voor een vraag alle scorepunten moeten worden toegekend.

Als een onvolkomenheid op een dusdanig laat tijdstip geconstateerd wordt dat een aanvulling op het correctievoorschrift ook voor de tweede corrector te laat komt, houdt het College voor Toetsen en Examens bij de vaststelling van de n-term rekening met de onvolkomenheid.

3 Vakspecifieke regels

Voor dit examen zijn geen vakspecifieke regels vastgesteld.

Opgave 1 – Territoriale en internationale wateren**Vraag 1 maximumscore 2**

- Uit het antwoord moet blijken dat het voor koloniale (zeevarende) machten noodzakelijk werd om afspraken te maken over het claimen / veroveren van overzeese gebieden. **1**
- Frankrijk en Verenigd Koninkrijk / Engeland / Groot-Brittannië **1**

Opmerking

Alleen als bij de tweede deelscore beide landen juist zijn 1 scorepunt toekennen.

Vraag 2 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juiste redenering is:

- Het land dat de Spratly-eilanden bezit, zou zijn territoriale wateren / EEZ (in de Zuid-Chinese Zee) sterk uitbreiden / de wateren rondom de Spratly-eilanden dan tot zijn territoriale wateren mogen rekenen, **1**
- zodat dat land het recht heeft om economische / militaire activiteiten in de wateren rondom de Spratly-eilanden te ontplooiën. **1**

Vraag 3 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juiste redenering is:

- Door technologische ontwikkelingen worden gebieden in de internationale wateren toegankelijk voor diepzeemijnbouw, **1**
- wat kan leiden tot ecologische dreigingen die gepaard gaan met economische activiteiten (zodat het noodzakelijk is om ook die wateren te beschermen). **1**

Vraag 4 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juiste redenering is:

- De internationale wateren zijn van iedereen / In de internationale wateren liggen geen staatkundige grenzen, **1**
- zodat landen (en bedrijven) geen verantwoordelijkheid voelen / nemen voor (het oplossen van) de vervuiling van de internationale wateren. **1**

Opgave 2 – De productie van zonnepanelen

Vraag 5 maximumscore 2

- Uit het argument voor de stelling moet blijken dat de vraag naar zonnepanelen toen vooral uit centrumlanden / uit Europa / (nog) niet uit (semi)perifere landen kwam. 1
- Voorbeelden van een argument tegen de stelling zijn: 1
 - De grondstof (polysilicium) voor zonnepanelen kwam grotendeels uit centrumlanden / Europa / Noord-Amerika.
 - (Semi)perifere landen produceerden / China produceerde (ook toen al) hoogwaardige producten / wafers / zonnecellen.

Vraag 6 maximumscore 1

Voorbeelden van een juist antwoord zijn:

- De productie van zonnepanelen heeft altijd al in Azië / China plaatsgevonden / nooit grootschalig in centrumgebieden plaatsgevonden (en kan dus ook niet teruggehaald worden).
- De (onderdelen van) de zonnepanelen komen steeds vaker uit China.

Vraag 7 maximumscore 1

Een voorbeeld van een juist antwoord is: China kan de assemblage (van zonnecellen naar zonnepanelen) naar andere landen (waarvoor geen importheffingen gelden) verplaatsen.

Vraag 8 maximumscore 2

- Uit het antwoord moet blijken dat Noorwegen met waterkrachtcentrales energie opwekt / duurzame energie opwekt (om polysilicium/siliciumstaven te maken). 1
- Uit het antwoord moet blijken dat lonen / productiekosten in Oost-Europa relatief laag zijn (om de assemblage van zonnepanelen te doen). 1

Vraag 9 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juiste redenering is:

- Door (delen van) zonnepanelen te recycleren hoeven geen nieuwe grondstoffen / zonnepanelen geïmporteerd te worden, 1
- zodat Nederland / de Europese Unie voor de energievoorziening minder afhankelijk van China / andere landen wordt. 1

Opgave 3 – Vulkaanuitbarstingen op het schiereiland Reykjanes

Vraag **10** maximumscore 2

- slab pull **1**
- Uit het antwoord moet blijken dat de platen waar IJsland op ligt / de Noord-Amerikaanse plaat en de Euraziatische plaat (bijna) nergens subduceren. **1**

Vraag **11** maximumscore 2

Uit de uitleg moet dat

- de lava een lage viscositeit heeft / makkelijk ontgast (oorzaak), **1**
- waardoor de uitbarstingen effusief zijn / rustig verlopen (en de toeristen relatief veilig dichtbij kunnen komen). (gevolg) **1**

Vraag **12** maximumscore 2

- slenk **1**
- schildvulkaan **1**

Vraag **13** maximumscore 2

- Uit het antwoord moet blijken dat seismometers voorafgaand aan een nieuwe eruptie steeds meer (krachtigere) aardbevingen / trillingen meten. **1**
- Uit het antwoord moet blijken dat de GPS-meetstations voorafgaand aan een nieuwe eruptie (verticale) verschuivingen / verplaatsing in de aardkorst meten. **1**

Opgave 4 – Massabewegingen bij de Illhorn in Zwitserland

Vraag **14** maximumscore 2

Uit de uitleg moet blijken dat

- in de lente sneeuw smelt / de bovenlaag van de bodem ontdooit, (oorzaak) **1**
- waardoor hellingen met water verzadigd raken (en instabiel worden). (gevolg) **1**

Vraag **15** maximumscore 2

Voorbeelden van juiste oorzaken zijn:

- Het (bovenste deel van het) dal van de Illgraben is steiler (dan dat van de Illbach).
- Het dal van de Illgraben is minder begroeid (dan dat van de Illbach).

per juiste oorzaak **1**

Vraag **16** maximumscore 2

Uit het antwoord moet blijken dat

- verweerd / geërodeerd materiaal van de hellingen van de Illhorn **1**
- door een rivier / fluviaal proces wordt afgezet in het dal. **1**

Vraag **17** maximumscore 2

Uit de uitleg moet blijken dat

- door opwarming van het Rhônedal warme / vochtige lucht (snel) stijgt, (oorzaak) **1**
- waardoor (onweers)buien met hoge neerslagintensiteit ontstaan / veel neerslag in korte tijd kan vallen. (gevolg) **1**

Zuid-Amerika

Opgave 5 – De Perito Moreno-gletsjer

Vraag **18** maximumscore 2

Uit de antwoorden moet blijken dat er als gevolg van de mondiale temperatuurstijging

- minder neerslag valt in de vorm van sneeuw / meer neerslag valt in de vorm van regen. **1**
- de gletsjers smelten. **1**

Vraag **19** maximumscore 2

Een voorbeeld van een juiste uitleg is:

- Tijdens El Niño is de koude zeestroom voor de westkust van Patagonië warmer (dan in de normale situatie), (oorzaak) **1**
- waardoor in het westen van Patagonië meer neerslag kan vallen / de temperatuur hoger kan zijn. (gevolg) **1**

Vraag **20** maximumscore 2

- Uit het antwoord moet blijken dat de meren zijn ontstaan door glaciële erosie. **1**
- morenen **1**

Vraag **21** maximumscore 2

Uit de uitleg moet blijken dat

- de uitbreiding van de Perito Moreno-gletsjer de doorgang tussen Lago Argentino en Brazo Rico blokkeert, (oorzaak) **1**
- waardoor het waterpeil in Brazo Rico (door smeltwater) stijgt. (gevolg) **1**

Zuid-Amerika

Opgave 6 – Ontwikkelingen in Argentinië

Vraag **22** maximumscore 2

- a Brazilië
- b Argentinië
- c Bolivia
- d Peru

indien vier juiste antwoorden **2**
indien drie of twee juiste antwoorden **1**
indien minder dan twee juiste antwoorden **0**

Vraag **23** maximumscore 2

- Uit het antwoord moet blijken dat geld dat wordt verdiend in de informele sector niet wordt meegenomen bij het bnp per hoofd / de economische indicator van de HDI. **1**
- gezondheid / levensverwachting **en** onderwijs / analfabetisme / opleidingsniveau / aantal jaren genoten onderwijs **1**

Opmerking

De tweede deelscore alleen toekennen indien beide indicatoren juist zijn.

Vraag **24** maximumscore 2

- Uit het antwoord moet blijken dat met het beleid van importsubsstitutie de Argentijnse industrie beschermd / gestimuleerd werd (waardoor er veel werkgelegenheid in de secundaire sector was). **1**
- Uit het antwoord moet blijken dat door het neoliberale beleid (dat daarop volgde) de Argentijnse markt werd opengesteld voor (industrie)producten uit andere landen (en de werkgelegenheid in de secundaire sector afnam). **1**

Vraag **25** maximumscore 2

Een voorbeeld van een juiste redenering is:

- Het exportpakket bestaat voor een groot deel uit (grondstoffen voor) voedings- en/of levensmiddelen, (oorzaak) **1**
- zodat relatief weinig waarde aan deze producten toe te voegen is / de mogelijkheid tot waarde toevoegen door bewerking van de grondstoffen beperkt is. (gevolg) **1**

Leefomgeving

Opgave 7 – Samenwerkingsverbanden tussen gemeenten

Vraag **26** maximumscore 2

- Uit het antwoord moet blijken dat de Randstad (informeel) wordt onderverdeeld in de Noordvleugel en de Zuidvleugel. **1**
- Voorbeelden van een juiste reden zijn: **1**
 - Gemeenten werken vooral samen met nabijgelegen gemeenten binnen de provincie.
 - Binnen de Randstad zijn meer dan twee clusters van samenwerkende gemeenten zichtbaar.

Vraag **27** maximumscore 2

- Uit het antwoord moet blijken dat gemeenten die binnen dezelfde provincie (dicht bij elkaar) liggen veel met elkaar samenwerken. **1**
- Een voorbeeld van een juist antwoord is: Noord-Brabant heeft meer inwoners / gemeenten dan Drenthe. **1**

Vraag **28** maximumscore 2

Een voorbeeld van een juiste redenering is:

- Vraagstukken rondom de energietransitie zijn gemeentegrensoverschrijdend / zeer kostbaar, **1**
- zodat veel gemeenten te weinig financiële mogelijkheden hebben om grootschalige vraagstukken (rondom de energietransitie) alleen aan te pakken. **1**

Vraag **29** maximumscore 3

Uit de beschrijving moet blijken dat

- de vraag naar energie in stedelijke gebieden groter is dan de vraag naar energie in landelijke gebieden, **1**
- maar dat in stedelijke gebieden minder ruimte is voor de infrastructuur die nodig is voor de energietransitie / dat de aanleg van zonnepanelenparken / windmolens vooral in landelijke gebieden plaatsvindt, **1**
- zodat voor het opwekken van duurzame energie (waar vooral in stedelijke gebieden vraag naar is) in landelijke gebieden landschapsvervuiling / overlast ontstaat. **1**

Leefomgeving

Opgave 8 – Kustbeheer Nationaal Park Zuid-Kennemerland

Vraag **30** maximumscore 3

Uit de beschrijving moet blijken dat

- de zuid-noord gerichte / kustparallelle zeestroom zand aanvoert, **1**
- dat door golfwerking / de getijdenstroom op het strand terechtkomt, **1**
- waarna wind dit zand tot duinen opblaast. **1**

Vraag **31** maximumscore 1

estuarium

Vraag **32** maximumscore 1

Uit het antwoord moet blijken dat bij een slufteer zeewater in en uit het gat in de duinenrij stroomt en dat een windsleuf (alleen) bedoeld is om de wind vrij spel te geven.

Vraag **33** maximumscore 2

Uit het antwoord moet blijken dat door de windsleuven

- meer zand in het duingebied terechtgekomen is (en dus de waterveiligheid vergroot is) en **1**
- natuurlijke processen in het duingebied meer vrij spel hebben / het stuifzandmilieu versterkt is (en dus de ecologische waarden van het duingebied versterkt is). **1**

Vraag **34** maximumscore 2

Een voorbeeld van een juiste uitleg is:

- In de toekomst stijgt de zeespiegel / worden stormen sterker, (oorzaak) **1**
- waardoor de erosie van de duinenkust toeneemt (dat met zand suppleties gecompenseerd kan worden). (gevolg) **1**

5 Aanleveren scores

Verwerk de scores van alle kandidaten per examinerator in de applicatie Wolf.
Accordeer deze gegevens voor Cito uiterlijk op 22 juni.

6 Bronvermeldingen

- bron 1 Stichting Cito Instituut voor Toetsontwikkeling, 2025
- bron 2 <https://mondediplo.com/2023/01/08unclos#&gid=1&pid=1>, Cecile Marin
- bron 3 <https://www.maysunsolar.com/photovoltaics-price-the-supply-chain-price-remains-high/>, Brian, 2022
- bron 4 Stichting Cito Instituut voor Toetsontwikkeling, 2025
- bron 5 Shutterstock, Thorir Ingvarsson, 20211973100038
- bron 6 <https://cdn.mos.cms.futurecdn.net/jNB9vzX8bacEs9RBbT5wsc.png>
- bron 7 <https://blogs.agu.org/landslideblog/2016/07/28/illgraben-debris-flow-video/>
- bron 8 Grote Bosatlas, 56e editie
- bron 9 http://harryandkerry.com/wp-content/uploads/2015/03/IMG_5366.jpg / https://www.igepn.edu.ec/eseismic_web_site/index.php / https://correodelsur.com/politica/20180416_escalador-aleman-fallece-escalando-el-nevado-huayna-potosi-de-la-paz.html
- bron 10 AndesAtlas_2019_eng_screen.pdf
- bron 11 hidrovias-sudamerica-mapa-01_0.png
- bron 13 <https://oec.world/en/profile/country/arg>
- bron 14 Alcarta 2e editie, kaartblad 201G
- bron 15 <https://www.telengy.nl/wp-content/uploads/2023/06/samenwerking-2.png>
- bron 16 <https://www.energietransitiedoorinstallateurs.nl/regionale-energie-strategie>
- bron 17 Alcarta, 2e editie, kaartblad 65F
- bron 18 Google Earth

kaarten

bron 8 en 13 Grote Bosatlas editie 56